

NIET ÉÉN MAL, MAAR EEN WERKBAAR BOUWWERK

Nieuw plan standaardisatie jeugdzorg

Abstract

Dit essay laat zien dat standaardisatie in de jeugdzorg geen keuze hoeft te zijn tussen systeem en mens. Juist door landelijk te ordenen wat overal gelijk moet zijn, regionaal samen te werken waar schaal nodig is en lokaal ruimte te laten voor vakmanschap en relatie, kan minder administratie samengaan met meer menselijke jeugdzorg.

Peter-Paul Doodkorte i.s.m. De Overkant & Verruim de Horizon
info@doodkorte.nl

Niet één mal, maar een werkbaar bouwwerk

Nieuw plan standaardisatie jeugdzorg

Er zijn van die woorden die tegelijk hoop en argwaan oproepen. Standaardisatie is zo'n woord. Voor de één klinkt het als een noodzakelijke stap naar rust, eenvoud en duidelijkheid. Voor de ander als een nieuw keurslijf, bedacht achter een bureau, dat het werk van professionals verder dicht regelt en gezinnen nog dieper het systeem in trekt.

Toch is het goed om juist nu opnieuw naar dat woord te kijken. Want wie de lijn volgt van de eerste pogingen om regeldruk in de jeugdzorg terug te dringen, via Rita Verdonk en het programma Ontregel de Zorg, tot aan [het nieuwe plan van aanpak voor standaardisatie in 2026](#), ziet iets belangrijks. De vraag is allang niet meer of er iets moet veranderen. De vraag is hoe we orde aanbrengen zonder de mens uit beeld te verliezen.

Daarmee raakt dit onderwerp aan een bredere beweging die in het sociaal domein steeds duidelijker naar voren komt: [de beweging van markt naar mens](#). Niet langer zorg organiseren alsof het een verzameling losse producten is, maar opnieuw leren kijken naar relaties, context, vakmanschap en publieke verantwoordelijkheid.

Dat maakt dit onderwerp wezenlijker dan een debat over regels of techniek. Het gaat over de vraag hoe een publiek stelsel zich zó organiseert dat professionals hun werk kunnen doen, aanbieders niet verdrinken in bestuurlijke variatie, gemeenten niet telkens opnieuw hun eigen werkelijkheid ontwerpen, en kinderen en gezinnen niet de prijs betalen voor systeemruis.

Van ontregelen naar ordenen

De afgelopen jaren is veel gesproken over het terugdringen van administratieve lasten in de jeugdzorg. Dat begon vanuit een herkenbare ervaring: professionals en aanbieders besteedden te veel tijd aan formulieren, verantwoording, productverschillen en uiteenlopende eisen van gemeenten. De inzet van Rita Verdonk en de bredere beweging van ontregelen waren daarom begrijpelijk en nodig. Minder onnodige regels was en is geen luxe, maar een voorwaarde om tijd en aandacht terug te brengen naar de bedoeling van zorg.

Maar gaandeweg werd duidelijk dat ontregelen alleen niet genoeg is. Want als onder de wirwar van regels een dieper probleem schuilgaat, namelijk een gebrek aan samenhang in definities, producten, bekostiging en verantwoording, dan helpt schrappen maar beperkt. Dan ontstaat er misschien tijdelijk lucht, maar geen stabiele ordening. Dan verdwijnen formulieren, terwijl de verwarring blijft bestaan.

Dat is precies de stap die in de huidige discussie zichtbaar wordt. De opgave verschuift van ontregelen naar ordenen. Niet méér regels om de regels, maar een helderder gemeenschappelijke basis. Niet omdat de jeugdzorg een fabriek is, maar omdat een stelsel zonder gedeelde taal uiteindelijk ook menselijkheid onder druk zet.

Het echte probleem

Het [artikel Standaardisatie in de jeugdzorg](#) maakt een belangrijk onderscheid: het probleem is niet in de eerste plaats dat er te weinig regels zijn, maar dat regels, producten en bekostigingswijzen onvoldoende samenhangen.

Gemeenten proberen te sturen via toegang, inkoop, contractering, tarieven en contractmanagement, terwijl kwaliteit en veiligheid ook al via wetgeving, professionele standaarden en inspectietoezicht

worden bewaakt. Daardoor ontstaat geen helder sturingsmodel, maar een stapeling van lagen die elkaar niet altijd versterken.

Vooraf in specialistische en residentiële jeugdhulp wordt dat zichtbaar. Daar lopen productdefinities, personele inzet, vastgoedlasten, beschikbaarheidsverplichtingen, leegstand, veiligheidsvereisten en declaratieafspraken door elkaar heen.

Een ogenschijnlijk simpele etmaalprijs kan dan de indruk wekken dat de werkelijkheid helder is, terwijl juist veel wezenlijke verschillen onzichtbaar blijven. Wie dan spreekt over een reëel tarief zonder eerst goed te bepalen wat precies wordt geleverd, bouwt bestuurlijke zekerheid op drijfzand.

Dat maakt standaardisatie minder simpel dan soms wordt voorgesteld. Het gaat niet om één landelijk sjabloon of één politiek aantrekkelijk tarief, maar om de vraag hoe vergelijkbaarheid, uitlegbaarheid en overdraagbaarheid kunnen worden vergroot zonder de werkelijkheid te vervormen.

Waar standaardisatie begint

Een van de sterkste lijnen in het artikel is dat standaardisatie niet begint bij het tarief, maar bij de taal.

Eerst moet duidelijk zijn welke productfamilies er zijn, welke begrippen worden gebruikt, welke registratieregels gelden, hoe declaraties lopen en hoe kostenonderzoek op een vergelijkbare manier wordt uitgevoerd. Pas daarna ontstaat een basis waarop het gesprek over tarieven inhoudelijk zinvol kan worden gevoerd.

Die lijn sluit aan bij [het landelijke plan van aanpak uit 2026](#). Daarin wordt gewerkt aan een gefaseerde aanpak met ontwikkeling van standaarden, randvoorwaarden en versnellingen, communicatie en implementatie, en structurele borging.

De gedachte daarachter is eenvoudig uit te leggen: eerst de taal en de structuur, dan de toepassing, daarna de verankering. Zonder zo'n volgorde dreigt standaardisatie opnieuw te eindigen in stapeling, uitzonderingen en half ingevoerde afspraken.

Ook [de VNG-kostentool](#) past in deze benadering. Niet omdat een rekentool de zorg beter maakt, maar omdat een transparantere en uniformere manier van kostenonderzoek helpt om discussies minder te laten draaien om rekenmethodes en meer om de inhoudelijke legitimatie van tarieven.

Dan verschuift het gesprek van techniek naar betekenis, van spreadsheet naar zorgwerkelijkheid.

Niet één mal

Juist hier ontstaat de valse tegenstelling die in veel discussies boven de markt hangt. Alsof er maar twee keuzes zijn: alles landelijk dichtregelen, of alles openlaten uit naam van maatwerk. Beide uitersten gaan de praktijk niet helpen.

Wanneer alles lokaal open blijft, moeten gemeenten, regio's en aanbieders telkens opnieuw producten, definities, codes en verantwoordingsafspraken uitvinden. Dat vergroot de administratieve lasten, maakt kostenonderzoek moeilijk vergelijkbaar en zorgt ervoor dat het gesprek over passende hulp te vaak verschuift naar discussies over productnamen, registraties en contractdetails.

Maar het andere uiterste is even onvruchtbaar. Als standaardisatie wordt opgevat als één mal voor zeer uiteenlopende zorgvormen, contexten en gezinnen, dan verdwijnt de relationele en professionele kern van jeugdzorg uit beeld.

Zorg is geen serieproduct. Niet elk gezin past in één categorie, niet elke hulpvraag laat zich vangen in een uniforme route, en niet elke vorm van kwaliteit is vooraf volledig in regels vast te leggen.

Daarom is de kern niet: meer of minder standaardisatie. De kern is: wát moet worden gestandaardiseerd, op welk niveau, en met welk doel.

Drie lagen van ordening

Het meest werkbaar voorstel is de driedeling tussen landelijk, regionaal en lokaal. Die driedeling voorkomt dat alles naar één bestuurslaag wordt getrokken en helpt om standaardisatie precies daar toe te passen waar zij werkelijk waarde toevoegt.

Landelijk: de gemeenschappelijke basis

Landelijk en verplicht horen de elementen te worden vastgelegd die systeemdragend zijn: begrippen, productfamilies, productcodes, registratieregels, declaratieregels, minimale verantwoordingsinformatie en de methodiek van kostenonderzoek.

Ook moeten kwaliteitscriteria per productfamilie worden benoemd, zodat duidelijk wordt hoe kwaliteit, personele inzet en kostprijs-elementen zich tot elkaar verhouden.

Regionaal: beschikbaarheid en continuïteit

Regionaal horen afspraken thuis over beschikbaarheid, volume, crisisfunctie, schaalgrootte, gezamenlijke contractering en netwerkverantwoordelijkheid voor specialistische en schaarse functies. Voor deze vormen van hulp is samenwerking geen bestuurlijke voorkeur, maar een praktische noodzaak.

Lokaal: toegang en leefwereld

Lokaal moet ruimte blijven bestaan voor toegang, triage, casusregie, de verbinding met onderwijs en huisarts, samenwerking met wijkteams en de concrete organisatie van maatwerk rondom gezinnen. Juist op dit niveau zijn context, nabijheid en professionele afweging doorslaggevend.

Hier zou een al te strakke landelijke blauwdruk de werkelijkheid eerder schaden dan helpen.

Deze driedeling is ook inhoudelijk belangrijk voor de beweging van markt naar mens. Zij maakt zichtbaar dat niet alles door contractering of aanbestedingslogica hoeft te worden bepaald. Een deel vraagt om landelijke publieke ordening, een deel om regionale verantwoordelijkheid, en een deel om ruimte voor de ontmoeting tussen professional, kind en gezin.

WUIVER als casco

Een bijzonder belangrijk punt is het onderscheid tussen bestuurlijke infrastructuur en inhoudelijke productopbouw. Daar komt ook de vergelijking tussen WUIVER en een Lego-benadering vandaan.

Het WUIVER-model is vooral handzaam als bestuurs- en invoeringskader. De kracht ervan ligt niet alleen in producttaal, maar in de bredere ordening van contractering, financiering, registratie, declaratie en verantwoording. Daarmee fungeert WUIVER als het casco van standaardisatie: de dragende constructie die voorkomt dat verbeteringen losse deeloplossingen blijven.

Dat is van groot belang. In een versnipperd stelsel is het niet genoeg om alleen producten te hernoemen of codes te harmoniseren. Als contracten, bekostiging, informatie-uitwisseling en verantwoording elk hun eigen logica houden, keert de bestuurlijke druk via een omweg terug. WUIVER helpt juist om die systeemlagen in samenhang te bekijken.

In de lijn van Verruim de Horizon is dit meer dan een technische observatie. Het laat zien dat goede ordening geen technocratie hoeft te zijn. Integendeel: juist een stevig casco kan voorkomen dat de dagelijkse praktijk steeds opnieuw wordt belast met bestuurlijke improvisatie.

Lego als binnenwerk

Tegelijk is WUIVER alleen niet genoeg. Voor de inhoudelijke productopbouw, vooral bij verblijf en andere complexe specialistische zorg, is een modulaire benadering handzamer dan een rigide productencatalogus.

Dat is de gedachte van de Lego-benadering. Niet omdat zorg letterlijk uit blokjes bestaat, maar omdat een bouwstenenlogica beter zichtbaar maakt welke componenten wezenlijk van elkaar verschillen. In verblijf kan dan bijvoorbeeld onderscheid worden gemaakt tussen een basismodule verblijf, een module behandelintensiteit, een module veiligheid of beveiliging, een module beschikbaarheid, een module onderwijsintegratie en een module systeem- of gezinsgerichte inzet.

Zo'n benadering heeft meerdere voordelen. Zij maakt producten beter vergelijkbaar voor bekostiging en verantwoording, zonder te doen alsof elk traject hetzelfde is. Zij maakt ook zichtbaar waar transformatie echte frictiekosten of beschikbaarheidslasten oproept, bijvoorbeeld wanneer residentiële capaciteit wordt afgebouwd en ambulante of hybride alternatieven worden opgebouwd. Eén grof etmaaltarief verhuult zulke verschillen eerder dan dat het ze verklaart.

Deze gedachte sluit nauw aan bij eerdere lijnen op Verruim de Horizon over [‘van DUPLO naar LEGO’](#) en [‘de legolisatie van jeugdhulp’](#), waarin modulair denken juist wordt verbonden aan flexibiliteit, samenhang en een beter hanteerbare ordening van complexe hulp.

Van markt naar mens

Hier komt de bredere beweging in beeld. De discussie over standaardisatie staat niet op zichzelf, maar raakt aan de vraag hoe het sociaal domein zichzelf bestuurt. In een marktlogica worden producten scherp afgebakend, contracten gebruikt als beheersinstrument en verschillen tussen aanbieders vertaald naar concurrentieverhoudingen. Dat kan op onderdelen nuttig lijken, maar het heeft in de jeugdzorg ook geleid tot versnippering, onderhandelingslogica en een teveel aan bestuurlijke variatie.

De beweging van markt naar mens keert dat om. Niet de losse transactie staat centraal, maar het publieke verband. Niet het contract als eerste werkelijkheid, maar de bedoeling van zorg. Niet concurrentie als vanzelfsprekend uitgangspunt, maar samenwerking, vertrouwen en gezamenlijke verantwoordelijkheid waar dat nodig is.

Precies daarom is standaardisatie alleen houdbaar als zij niet wordt ingezet om het marktdenken te perfectioneren. Wanneer standaardisatie alleen dient om scherper in te kopen, preciezer af te rekenen en meer controle uit te oefenen, verandert er wezenlijk weinig. Maar wanneer zij wordt gebruikt om de systeemkant te vereenvoudigen, publieke regie te versterken en de relationele voorkant te ontlasten, dan past zij wél in de beweging van markt naar mens.

In die zin is standaardisatie niet het einde van maatwerk, maar de voorwaarde om maatwerk weer geloofwaardig en organiseerbaar te maken.

Wat dit van partijen vraagt

Deze denklijn blijft alleen geloofwaardig als zij ook praktisch wordt gemaakt. Je doet dat door de voorwaarden voor beleid helder te formuleren.

Een essay over standaardisatie mag niet eindigen in beschouwing alleen. Juist hier is behoefte aan haalbare stappen, helder verdeeld over de partijen die daar iets mee moeten doen.

Het Rijk

Het Rijk moet de landelijke basis steviger neerzetten. Dat betekent: uniforme definities en productfamilies vastleggen, het onderhoud van standaarden organiseren, releasecycli en gegevensuitwisseling beter borgen en duidelijk maken welke onderdelen uiteindelijk een verplicht karakter krijgen. Ook moet het Rijk bewaken dat standaardisatie de systeemlaag ordent zonder de professionele ruimte dicht te regelen.

Gemeenten en regio's

Gemeenten en regio's moeten stoppen met het telkens opnieuw ontwerpen van eigen varianten als er al bruikbare landelijke bouwstenen bestaan. Dat vraagt bestuurlijke discipline. Gebruik wat er al is, sluit daarbij aan in contractering en uitvoering, en reserveer de regionale schaal voor die vormen van jeugdzorg die echt gezamenlijke organisatie vragen.

Aanbieders

Aanbieders moeten niet alleen wijzen op de risico's van standaardisatie, maar ook actief bijdragen aan werkbare oplossingen. Dat betekent transparanter zijn over kostenopbouw, meewerken aan eenduidige registratie en productindeling, en tegelijk bewaken dat zorginhoud niet wordt gereduceerd tot boekhoudkundige categorieën.

Brancheorganisaties en kennispartijen

Brancheorganisaties en kennispartijen moeten helpen om kwaliteit, kostprijs en uitvoerbaarheid beter met elkaar te verbinden. Standaardisatie werkt immers alleen als begrippen niet losstaan van de vraag wat goede hulp eigenlijk vraagt aan deskundigheid, tijd en samenwerking.

Professionals en ervaringsdeskundigen

Professionals en ervaringsdeskundigen moeten een vaste plek krijgen in het toetsen van nieuwe standaarden. Niet als symbolische slotronde, maar als serieuze correctie op plannen die op papier logisch lijken en in het dagelijks werk vooral extra handelingen opleveren. De vraag moet steeds zijn: helpt dit kinderen en gezinnen echt, of vooral het systeem?

Brancheorganisaties, kennispartijen, professionals en ervaringsdeskundigen zijn nodig om die balans scherp te houden.

Een werkbaar bouwwerk

Misschien is dat de meest treffende formulering uit [het artikel Standaardisatie in de jeugdzorg](#): niet één mal, maar een werkbaar bouwwerk. Juist dat beeld verdient het om centraal te staan in de aanpak. Een mal suggereert dat alles identiek moet worden. Een bouwwerk veronderstelt juist een stevige structuur én ruimte voor verschillende functies, vormen en verbindingen.

In dat beeld komen WUIVER en Lego samen. WUIVER vormt het casco: de ordening van taal, contractering, financiering, registratie, declaratie en verantwoording. De Lego-benadering vormt het binnenwerk: een modulaire en beter uitlegbare opbouw van complexe specialistische zorg. En de beweging van markt naar mens geeft er richting aan: niet ordenen om het systeem te dienen, maar ordenen zodat mensen meer lucht krijgen.

Daar ligt ook de bestuurlijke opgave van deze tijd. De jeugdzorg lijdt niet onder een tekort aan lokale creativiteit, maar onder een teveel aan bestuurlijke variatie op punten waar een gedeelde basis nodig is.

Tegelijk zou het een vergissing zijn om te denken dat een systeem beter wordt naarmate het uniformer oogt. De kunst is om precies te zijn: stevig aan de achterkant, menselijk aan de voorkant.

Pas dan wordt standaardisatie geen technocratisch project, maar ordening met bedoeling. En pas dan sluit zij werkelijk aan bij de weg van markt naar mens: minder systeemruis, minder schijnzekerheid, minder concurrentielogica, en meer publieke samenhang, professionele ruimte en begrijpelijke hulp voor kinderen en gezinnen.

Peter Paul Doodkorte i.s.m. De Overkant & Verruim de Horizon

info@doodkorte.nl